TRECEREA DE LA „LUMEA IDOLILOR" LA „LUMEA IDEILOR"

Iniţial, microeseul nostru despre Vasile Bahnaru, care ţine să îmbrăţişeze ipostaza sa de lingvist în sensul de calitate profesională statutară prevăzută de disciplina ştiinţifică pe care o practică şi aceea de luptător pentru limbă (pentru limba română văzută ca o Cenuşăreasă în spaţiul basarabean înstrăinat o bună bucată de timp de matricea stilistică firească), trebuia să se numească mai simplu: *Un cavaler al Adevărului*. Dar, având obiceiul de a mă scufunda în textele filosofice şi ducându-mă Eminescu – marele căutător de adevăr – la Platon, iată că descopăr că e o deosebire tranşantă între εἶδος (= idee ca ce se vede) şi ὰεíδές (= ceea ce e nevăzut). *Ideea* e însăşi fiinţa lucrurilor, iar idolul – care o compromite, o multiplică şi o diversifică la infinit – este aproape nefiinţă. Platon ne spune, ca şi Aristotel, că este un mod de a fi în adevăr şi treizeci şi şase de a fi în fals. (Eminescu, de altfel, nota în *Fragmentarium*: „Din adâncimea lucrurilor trebuie să rezulte ceva plin – adică nu numai forma exterioară. Ideea lui Platon. Dacă se prezintă neadevărul sau imoralul chiar în forma cea mai splendidă, totuşi respinge. Cerinţa: *cartea să se ţină în marginea raţiunii*", cf. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, Bucureşti, 1981, p. 89. Poetul nostru asociază, aşadar, adevărul cu adâncimea, cu frumosul şi cu principiul etic neclintit.)

Ei bine, mutând discuţia în spaţiul nostru, am putea afirma că numărul cazurilor de a fi în fals atunci când s-a discutat şi răsdiscutat problema limbii depăşeşte cu mult numărul de treizeci şi şase.

Vasile Bahnaru, discipol al lui Silviu Berejan, a căutat să pună pe justiţiarul cântar al zeiţei Themis (să recunoaştem: chiar mai cutezător decât învăţătorul) Marele Adevăr pe un taler şi măruntele şi ridicolele neadevăruri pe celălalt taler. S-a avântat, aşadar, în luptă cu „lumea idolilor". Înzăuat într-o platoşă de dac, poartă cu sine şi o tolbă de săgeţi care să-i răpună imediat.

Acţiunile sale – de la ieşirile vindicative pe baricadele Renaşterii naţionale basarabene până la intervenţiile publicistice polemice şi studiile ştiinţifice aprofundate – au un caracter recuperator şi reconstituitor. Demersul său s-a îndreptat programatic, având deci un obiectiv bine centrat şi structurat pe o demonstraţie apodictică/asertorică susţinută, spre dezbaterile ideologice marcate circumstanţial din anii '50 ai secolului al XX-lea, când „lumea idolilor" era în vogă, apoi spre întregul calvar al limbii române văzute într-un tablou sinoptic (cu aplicarea prioritară a grilei sociolingvistice) şi – în ceasul de faţă – spre momentele delicate, controversate până astăzi, ale genezei limbii noastre.

Pe parcurs preocupările lui Vasile Bahnaru au variat fără a-şi modifica orientarea programatică generală, el aplecându-se şi asupra limbii lui Eminescu, asupra concepţiei lui despre ea ca „sanctuar" al fiinţei, asupra anumitor aspecte ale publicisticii gazetarului de la *Timpul*, precum naţionalismul (şi la acest capitol fiind făcute distincţiile necesare între semnificaţia adevărată şi cea falsă), asupra faptelor de stil ale unor reprezentanţi ai Şcolii literare şi artistice de la Târgovişte. A readus, printre altele, „filmele" documentare ale dezbaterii despre limbă din 1951 cu participarea romaniştilor din fosta URSS şi ale Congresului III al Scriitorilor, care a pus şi problema revenirii la alfabetul latin şi a repunerii limbii române în normalitate funcţională. A participat la elaborarea unor lucrări lexicografice.

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)

Vasile Bahnaru intră sau, mai exact spus, reintră în lupta dintre „lumea ideilor" şi „lumea idolilor", ce s-a dat şi se dă pe tărâmul stabilirii originii limbii noastre.

Recurge, în fond, la relaţia stabilită de Roland Barthes între *adevăr* şi *validitate*; la interiorizarea unui raport obiectiv în discursul analitic, care „permite acestuia să fie adevărat, coerent efectiv, şi nu fals. Când cercetezi mai adânc, susţine structuralistul francez, noţiunea de validitate o conţine pe aceea de adevăr" (R. Barthes, *Eseuri*, Bucureşti, p. 271). Se înarmează, apoi, şi cu principiul logic al lui *petitio principii*, adică al întrebării care conţine o afirmaţie, prin care se consideră ca dovedit un lucru nedovedit.

Lingvistul nostru se pomeneşte în situaţia paradoxală – sau poate chiar absurdă – a lui Ion Al. Brătescu-Voineşti care se întreabă cum a pierit atât de repede (în 167 de ani) limba geto-dacilor şi cum a fost înlocuită cu cea a romanilor.

Cronicarii, cărturarii transilvăneni, în special cei din Blaj, care s-au dus la Roma şi au văzut forul şi columna lui Traian, apoi *viribus unitis*, întreaga cohortă a istoricilor, preoţilor, oamenilor politici au întărit această credinţă în sufletul românilor.

Cu referire la Herodot, la cercetările specialiştilor istorici, arheologi şi etnografi, la faptul istoric concret că Traian n-a ocupat decât Banatul, Transilvania şi Oltenia, Muntenia, Moldova, Bucovina, Basarabia şi Transnistria rămânând libere, că deşi Basarabia a stat mai bine de o sută de ani sub dominaţia rusească, Bucovina a stat o sută cincizeci de ani sub stăpânire austriacă şi Ardealul a fost supus dominaţiei ungureşti o mie de ani şi românii de acolo nu şi-au uitat limba, Brătescu-Voineşti susţine ideea că pe aceste meleaguri, câteva mii de ani înainte de Hristos, a trăit un neam de oameni cărora primii istorici greci le ziceau *hiperboreeni*, *pelasgi* sau *traci*, figurând şi alte denumiri: *daci*, *geţi*, *sciţi*, *agatirşi*, *aramani* şi altele şi că acest neam vorbea latineşte.

„Geto-dacii, afirmă prozatorul, n-au avut o limbă *specială* şi *proprie*, care ar fi pierit şi ar fi fost înlocuită cu limba romanilor. Asemănarea limbei noastre cu limba latină nu se datoreşte oştilor sau coloniştilor romani, ci faptului că atât romanii, cât şi noi, românii, suntem descendenţii traco-geto-dacilor, care vorbeau latineşte. Noi nu suntem *neolatini*, ci *protolatini*" (Ion Al. Brătescu-Voineşti, *Origina neamului românesc şi a limbei noastre*, Bucureşti, 1943, p. 39).

Vasile Bahnaru înşiră contrapunctic seria de argumente *eidetice* şi *aiedetice*, surprinzând discrepanţa dintre ceea ce spun istoricii şi lingviştii, contrapunând astfel „lumea ideilor" „lumii idolilor" şi ne lasă pe noi să cumpănim.

Este un mod de abordare, un declic hermeneutic pe care l-a impus în toate cercetările sale, care-l înalţă în ochii noştri ca un cavaler al Adevărului – figură atât de necesară nouă *aici* şi *acum*.

Acad. Mihai CIMPOI
Academia de Ştiinţe a Moldovei
Chişinău, Republica Moldova

Referinţe critice

Ion Al. Brătescu-Voineşti, *Origina neamului românesc şi a limbei noastre*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1943.
Mihai Eminescu *Fragmentarium*, ediţie Magdalena Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.
Roland Barthes, *Eseuri critice*, Chişinău, Editura Cartier, 2006.

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)

THE PASSAGE FROM "THE WORLD OF IDOLS" TO "THE WORLD OF IDEAS"

Initially, our microessay on Vasile Bahnaru, which aims at embracing his linguistic hypostasis in the sense of professional status provided by the scientific subject he practices and that of fighter for language (for the Romanian language seen as a Cinderella in the Bessarabian area estranged for a long time from the natural stylistic matrix), had to be simply called: *A Knight of Truth*. But, having the habit of indulging into philosophical texts and being taken by Eminescu - the great seeker of truth - to Plato, I find that there is a significant difference between εῖδος (= idea of what is in sight)) and ἀείδές (= what is not seen). The *idea* is the very being of things, and the idol - which compromises, multiplies, and diversifies it to infinity - is almost nonbeing. Plato tells us, like Aristotle, that there is a way of being in truth and thirty-six of being in false. (Eminescu, in fact, noted in *Fragmentarium*: "From the depth of things, something full must come out - that is, not only the external form. Plato's idea: If the untruth or immorality is presented in the most splendid form, yet it rejects. The requirement: *the book should remain at the limit of reason*", cf. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, Bucharest, 1981, p. 89. Our poet therefore associates truth with depth, with beauty and the unshakable ethical principle.)

Well, by moving the discussion into our space, we could say that the number of cases of being in false when the issue of language was discussed again and again exceeds by far the number of thirty-six.

Vasile Bahnaru, a disciple of Silviu Berejan, sought to put, on the equitable scales of the goddess Themis (let us admit it: even more boldly than the master) the Great Truth on a scale and the petty and ridiculous untruths on the other scale. He therefore plunged into a battle with "the world of idols". Wearing a Dacian breastplate, he also carries a quiver of arrows to defeat them immediately.

His actions - from the vindictive outbursts on the barricades of the Bessarabian national Renaissance to the polemical journalistic interventions and in-depth scientific studies - have a recuperating and reconstituting character. His approach was programmatic, having a well-centred and structured objective focusing on a sustained apodictic/assertoric demonstration, leading to ideological debates circumstantially marked in the 1950s of the 20th century, when "the world of idols" was in vogue, then to the whole calvary of the Romanian language seen in a synoptic picture (with the urgent application of the sociolinguistic grid) and - at the present time - to the delicate, controversial moments, even today, of the genesis of our language.

In the course of time, Vasile Bahnaru's concerns have varied without changing his general programmatic orientation, and he also leaned on Eminescu's language, on his conception of it as a "sanctuary" of the being, on certain aspects of the journalism of the journalist from *Timpul*, such as nationalism (here again, with the necessary distinctions between the true and the false significance), on the style acts of some representatives of the Târgovişte Literary and Artistic School. He brought back, among other things, the documentary "films" of the 1951 language debate with the participation of Romance scholars from the former USSR and the Third Congress of Writers, which also raised the issue of returning to the Latin alphabet and of reinstating the Romanian

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)

language into functional normality. He participated in the elaboration of some lexicographic works.

Vasile Bahnaru starts or, more precisely, restarts the battle between "the world of ideas" and "the world of idols", which was and is still being fought on the realm of establishing the origin of our language.

He actually resorts to the relationship established by Roland Barthes between *truth* and *validity*; to the interiorization of an objective relation in the analytical discourse that "enables it to be true, coherently effective, not false. When looking deeper, the French structuralist argues, the notion of validity contains that of truth" (R. Barthes, *Eseuri*, Bucharest, p. 271). He then embraces the logical principle of *petitio principii*, ie the question containing an assertion through which an unproven thing is considered to be proved.

Our linguist finds himself in the paradoxical - or maybe even absurd - situation of Ion Al. Brătescu-Voineşti who wonders how the language of the Geto-Dacians was lost so quickly (in 167 years) and how it was replaced by that of the Romans.

The Transylvanian chroniclers, scholars, especially those from Blaj, who went to Rome and saw Trajan's forum and column, then *viribus unitis*, the whole cohort of historians, priests, politicians enhanced this belief in the Romanians' heart.

With reference to Herodotus, to the research of specialists in history, archaeology and ethnography, to the concrete historical fact that Trajan occupied only the Banat, Transylvania and Oltenia, Muntenia, Moldova, Bucovina, Bessarabia and Transnistria remaining free, that although Bessarabia was, for more than one hundred years, under Russian domination, Bucovina was, for one hundred years, under Austrian rule, and Ardeal was subject to Hungarian domination for a thousand years, and the Romanians there did not forget their language, Brătescu-Voineşti argues that on these territories, a few thousand years before Christ, there lived a group of people whom the first Greek historians called *Hyperboreans, Pelasgians* or *Thracians,* including other names: *Dacians, Getae, Scythians, Agathyrsi, Aramanians* and others, and that this people spoke Latin.

"The Geto-Dacians, says the writer, did not have a *special* and *own* language that would have perished and would have been replaced by the language of the Romans. The resemblance of our language to Latin is not due to the Roman army or colonists, but to the fact that both the Romans and the Romanians are the descendants of the Latin-speaking Thraco-Geto-Dacians. We are not *Neo-Latin*, but *Proto-Latin*" (Ion Al. Brătescu-Voineşti, *Origina neamului românesc şi a limbei noastre*, Bucharest, 1943, p. 39).

Vasile Bahnaru enumerates in a counterpoint manner the series of *eidetic* and *aiedetic* arguments, capturing the discrepancy between what the historians and the linguists say, thus contrasting "the world of ideas" and "the world of idols" and letting us think.

It is a kind of approach, a hermeneutic gesture that he imposed in all his research, which raises him like a knight of Truth before us – such a necessary figure *here* and *now.*

Acad. Mihai CIMPOI
Academy of Sciences of Moldova
Chişinău, Republic of Moldova

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)

Critical references

Ion Al. Brătescu-Voineşti, *Origina neamului românesc şi a limbei noastre*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1943.

Mihai Eminescu *Fragmentarium*, ediție Magdalena Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.

Roland Barthes, *Eseuri critice*, Chişinău, Editura Cartier, 2006.

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)

LE PASSAGE DU « MONDE DES IDOLES » AU « MONDE DES IDÉES »

Initialement, notre micro-essai sur Vasile Bahnaru, qui tient à embrasser son hypostase de linguiste dans le sens de qualité professionnelle statutaire prévue par la discipline scientifique qu'il pratique et de combattant pour la langue (pour la langue roumaine vue comme une Cendrillon de l'espace de Bessarabie aliéné pour une longue période de temps de sa matrice stylistique naturelle), devrait s'appeler simplement : *Un chevalier de la Vérité*. Mais, ayant l'habitude de plonger dans les textes philosophiques et comme Eminescu – le grand chercheur de vérité – me conduisait à Platon, voilà que je découvre qu'il y a une différence tranchante entre εῖδος (= idée comme quelque chose qui se voit) et ἀείδές (= ce qui est invisible). *L'idée* est l'être même des choses, et l'idole – qui la compromet, la multiplie et la diversifie à l'infini – est presque le non-être. Platon, aussi bien qu'Aristote, nous dit qu'il y a un mode d'être en vérité et 36 d'être en faux. (Eminescu, d'ailleurs, notait en *Fragmentarium* : « De la profondeur des choses doit résulter quelque chose de plein – c'est-à-dire non seulement la forme extérieure. L'idée de Platon. S'il se présente la non-vérité et l'immoral même dans la forme la plus splendide, il faut les repousser. L'exigence : *que le livre se tienne en marge de la raison* », cf. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, Bucureşti, 1981, p. 89. Notre poète associe donc la vérité à la profondeur, au beau et au principe éthique inébranlable.)

Eh bien, en déplaçant la discussion dans notre espace, on pourrait affirmer que le nombre de cas d'être faux lorsqu'on a discuté et rediscuté le problème de la langue dépasse de plus le nombre trente-six.

Vasile Bahnaru, disciple de Silviu Berejan, a essayé de mettre sur la balance justicière de la déesse Thémis (reconnaissons : de manière plus téméraire que le maître) la Grande Vérité sur un plateau et les petits et ridicules non-vérités sur l'autre plateau. Il s'est donc jeté dans la guerre contre le « monde des idoles ». Enveloppé d'une cuirasse dace, il porte aussi des flèches pour les tuer sur place.

Ses actions – de ses sorties vindicatives sur les barricades de la Renaissance nationale de Bessarabie et jusqu'aux interventions aux publications polémiques et aux études scientifiques approfondies – ont un caractère récupérateur et reconstitutif. Notre démarche s'est orienté de manière programmatique, ayant donc un objectif bien centré et structuré sur une démonstration apodictique/assertorique soutenue, vers les débats idéologiques marqués de manière circonstancielle depuis les années'50 du XXe siècle, quand le « monde des idoles » était en vogue, vers tout le calvaire de la langue roumaine vue dans un tableau synoptique (par l'application prioritaire de la grille sociolinguistique) et – à l'heure actuelle – vers le moments délicats , controversées jusqu'aujourd'hui, de la genèse de notre langue.

Dans le temps, les préoccupations de Vasile Bahnaru ont varié sans modifier leur orientation programmatique générale, en se penchant aussi sur la langue d'Eminescu, sur sa conception de la langue comme « sanctuaire » de l'être, sur certains aspects de la presse du publiciste de *Timpul*, tel le nationalisme (et il en a fait les distinctions nécessaires entre la vraie et la fausse signification), sur les faits de style de certains représentants de l'Ecole littéraire et artistique de Târgovişte. Il a notamment rapporté, parmi d'autres, les « films » documentaires du débat sur la langue de 1951, avec la participation de romanistes de l'ex-URSS et du Troisième Congrès des écrivaines, qui ont également soulevé la question du retour à l'alphabet latin et de la remise de la langue roumaine dans sa normalité fonctionnelle. Il a participé à l'élaboration des travaux lexicographiques.

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)

Vasile Bahnaru entre ou, plus précisément, rentre dans le combat entre le « monde des idées » et le « monde des idoles » qui a été mené et se conduit encore sur le terrain de l'établissement de l'origine de notre langue.

Il recourt, en fait, à la relation établie par Roland Barthes entre *vérité* et *validité* ; à l'intériorisation d'un rapport objectif dans le discours analytique, qui « lui permet d'être vrai, effectivement cohérent, et non pas faux. En examinant plus profondément, soutient le structuraliste français, la notion de validité contient celle de vérité » (R. Barthes, *Eseuri*, Bucureşti, p. 271). Il se munit ensuite du principe logique du *petitio principii*, à savoir de la question qui comprend une affirmation par laquelle l'on considère comme prouvé une chose qui n'est pas encore prouvée.

Notre linguiste se retrouve dans la situation paradoxale – ou peut-être même absurde – d'Ion Al. Brătescu-Voineşti qui se demande comment s'est perdue si rapidement (en 167 ans) la langue des Geto-daces et comment a-t-elle été remplacée par la langue des romains.

Les chroniqueurs, les érudits transylvains, spécialement ceux de Blaj, qui sont allés à Rome et ont vu le for et la colonne de Trajan, ensuite *viribus unitis*, toute la cohorte des historiens, des prêtres, des hommes politiques ont renforcé cette croyance dans l'âme des roumains.

Se rapportant à Hérodote, aux recherches des spécialistes, historiens, archéologues et ethnographes, sur le fait historique concret que Trajan n'a occupé que le Banat, la Transylvanie et l'Olténie, la Valachie, la Moldavie, la Bucovine, la Bessarabie et la Transnistrie en restant libres, sur la réalité que bien que la Bessarabie soit restée plus de cent ans sous la domination russe, que la Bucovine soit resté cent cinquante ans sous l'occupation autrichienne et que la Transylvanie soit resté plus de mil ans sous la domination hongroise et les roumains n'ont pas oublié leur langue, Brătescu-Voineşti soutient que sur cette terre, quelques mille ans avant Jésus Christ, a vécu un peuple d'hommes dont les premiers historiens grecs appelaient *Hyperboréens*, *Pélasgiens* ou *Thraces*, y compris d'autres noms: Daces, Gètes, Scythes, Agathyrses, Araméens et autres, et que ce peuple parlait latin.

« Les Gètes-Daces, affirme le prosateur, n'ont pas disposé d'une langue *spéciale* et *propre*, qui aurait disparu, en étant remplacée par la langue des Romains. La ressemblance entre notre langue et le latin n'est pas due aux armées et aux colons romains, mais au fait que les Romains, aussi bien que nous, les Roumains, soient les descendants des Thraces-Gètes-Daces qui parlaient latin. Nous ne sommes pas *néolatins*, mais *protolatins* » (Ion Al. Brătescu-Voineşti, *Origina neamului românesc şi a limbei noastre*, Bucureşti, 1943, p. 39).

Vasile Bahnaru relève la série d'arguments *eidétiques* et *aiédétiques*, en surprenant la discordance entre ce que les historiens et les linguistes en disent et en mettant en contrepoint le « monde des idées » et le « monde des idoles » pour nous laisser les mettre en balance nous-mêmes.

C'est une façon d'approche, un déclic herméneutique qu'il a imposé dans toutes ses recherches, qui l'élève à nos yeux au rang de Chevalier de la Vérité – figure tellement nécessaire *ici* et *maintenant*.

Acad. Mihai CIMPOI
Académie des sciences de Moldova
Chișinău, République de Moldova

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)

Références critiques

Ion Al. Brătescu-Voineşti, *Origina neamului românesc şi a limbei noastre*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1943.

Mihai Eminescu *Fragmentarium*, ediție Magdalena Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.

Roland Barthes, *Eseuri critice*, Chişinău, Editura Cartier, 2006.

BDD-A30412 © 2019 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:33 UTC)